

ПОДКРЕПА ЗА РАВЕН СТАРТ ЧРЕЗ ИНТЕГРИРАНО ОБУЧЕНИЕ

Брой 4

Юли 2012

Редакционен екип:

Любомир Василев (отговорен редактор)

Маргарита Пеева, Весела Йорданова

СОУДНЗ „Луи Брайл”
Фондация „Хоризонти”

София

СЪДЪРЖАНИЕ

Към читателите..... (стр. 3)

**Маргарита Пеева: Програмата по зрително подпомагане в
СОУДНЗ „Луи Брайл”..... (стр. 4)**

**Световна здравна организация: Нарушено зрение и слепота
(факти и тенденции) ..... (стр. 8)**

„Диалог в тъмното”: движение отвъд видимото..... (стр. 13)

КЪМ ЧИТАТЕЛИТЕ

Уважаеми читатели,

Този бюлетин се издава в рамките на проект „Подкрепа за равен старт чрез интегрирано обучение”, финансиран от оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” на Европейския социален фонд.

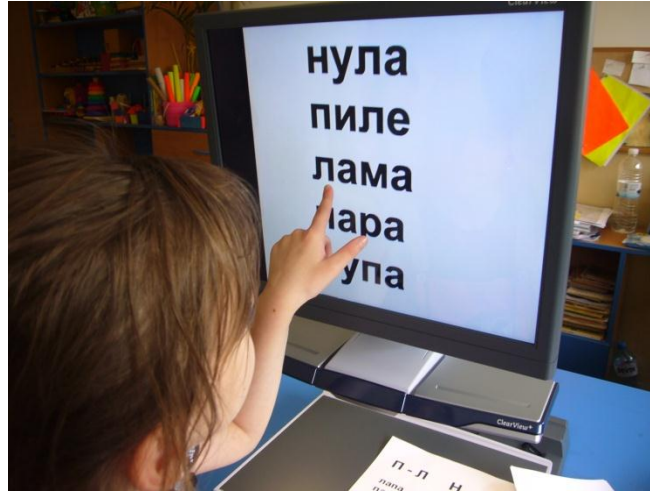
Предназначението на бюлетина е да информира заинтересованите читатели, първо, за същината на проекта – цели, дейности, постигнати резултати; втора, не по малко важна задача е да се предложи възможно най-пълна и разнообразна информация по проблемите на интегрираното обучение, състоянието и напредъка на методите и технологиите за повишаване на образователния, трудовия и социалния статус на хората със зрителни увреждания.

Ще търсим не само тематично, но и жанрово разнообразие чрез публикуването на статии (включително преводни), интервюта, репортажи, есета и още по-свободни литературни форми.

Това издание ще постигне още по-пълно предназначението си, ако успеем да мотивираме вас, нашите читатели, да участвате в списването на бюлетина – чрез отзиви за него, а също чрез собствени материали за публикуване, които можете да изпращате на e-mail: pessoko@yahoo.com.

От редакционния екип

ПРОГРАМАТА ПО ЗРИТЕЛНО ПОДПОМАГАНЕ В СОУДНЗ „ЛУИ БРАЙЛ”

Зрителното подпомагане е една от специалните програми в училището за деца с нарушено зрение „Луи Брайл” в град София. Заниманията са индивидуални и обхващат всички ученици, които имат зрително възприятие на светлина до най-висока степен на слабо зрение. Програмата включва три модула:

- обучение на деца от 0 до 5 години (ранно въздействие)
- деца от училищна възраст
- деца с допълнителни увреждания.

Зрителният терапевт Ваня Войнова от 20 години с голяма любов помага на учениците да развият максимално своите зрителни умения, за да постигнат по-пълноценен контакт със заобикалящата ги среда. Обучението се провежда в специално оборудван кабинет по предварително изготвена индивидуална програма. Тя се разработва след запознаване с медицинската документация, събиране на информация за детето от родители, учител и възпитател, психолог. Следва оценяване на нивото на зрително функциониране чрез неформални (наблюдения) и

формални (тестове и чек-листове) методи. Програмата включва зрителните умения, които трябва да се формират и развият в процеса на обучение, чиято крайна цел е развитие на функционалното зрение и постигне на по-голяма зрителна ефективност. Зрителният терапевт определя режима на зрение, времетраенето на индивидуалните занятия, продължителността на програмата. Той има пълна творческа свобода да подбере най-подходящите и интересни задачи, които да подпомогнат развитието на необходимите зрителни умения и мотивират ученика да се включи в програмата, тъй като тя не е задължителна.

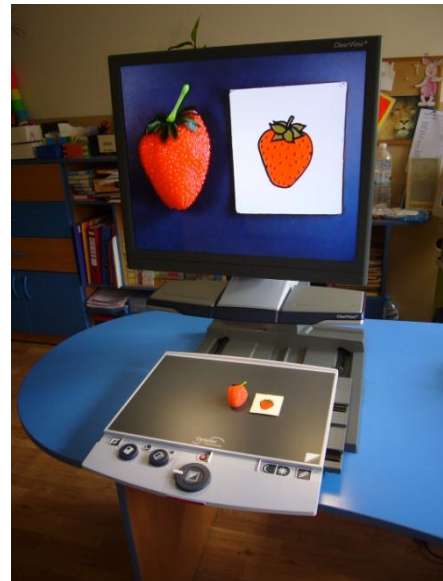
Зрителното подпомагане включва и обучение в използване на средства за слабо зрение:

- неоптични (различни видове осветление, цветни филтри, поставки за четене и др.)
- оптични (ръчни и настолни лупи, монокуляри, бинокли и др.)
- електронни (настолни и портативни увеличители)
- усвояване на специфични четивни техники.

Според съвременните схващания слабото зрение се разделя на физическо и функционално. Физическото зрение е даденост, обусловена от спецификата на увреждането и може да бъде променено чрез медицински методи. Функционалното зрение е степента, в която човек използва своето физическо зрение. То не е функция на физическото, а е индивидуално и може да се развие. В резултат на развитието на зрителните умения няма да се увеличи зрителната острота, а ще се постигне пълноценно използване на слабото зрение, т.е. ще научим детето не само да гледа, но и да вижда – да интерпретира възприетото.

Деца със слабо зрение са най-многобройната хетерогенна група зрително затруднени. Условно се разделят на две подгрупи:

- деца, които могат да използват своето зрение в учебната дейност
- деца, които използват слабото си зрение за ориентация, предпазване от опасности и в елементарни всекидневни дейности.

Следващите примери илюстрират тези теоретични постановки.

Пример 1: Дете от предучилищна възраст, което не е било включено в групата по ранно въздействие с диагноза: ретинопатия III степен.

В програмата са включени формиране и развитие на елементарни зрителни умения: интерес и внимание към зрителния стимул; работа със светлина – откриване, фиксиране и проследяване; забелязване, локализиране, фиксиране и различаване на предмети; съпоставяне; различаване и назоваване на цветовете, усвояване на техники за сканиране на малкото пространство и др. На по-късен етап, след усвояването на посочените умения се включват и задачи, свързани с двуизмерните изображения – откриване, идентифициране, описание, съпоставяне.

Пример 2: Ученик II клас, обучаващ се на брайл, включен в групата по ранно въздействие, диагноза вродена глаукома.

След оценяване на зрителното функциониране в индивидуалната програма са включени упражнения за развитие на координация око-ръка и око-крак (проследяване на лабиринти, копиране на форми, ходене по цветни ленти и др.); съпоставяне на триизмерни предмети и модели с техните двуизмерни изображения; зрително идентифициране на мимики, жестове и пози, копиране; изграждане на понятие за проста перспектива и симетрия; запознаване с плоскочечатните букви и електронните оптични средства - затворената телевизия и електронна лупа.

Пример 3: Ученик от IX клас, идващ от масово училище, диагноза макулна дегенерация на ретината.

Неговата програма включва следните задачи: запознаване с различните средства за слабо зрение – неоптични, оптични и електронни; обучение в използването на избраното от ученика оптично средство; усвояване на специфична четивна техника, свързана със зрителния проблем.

Крайната цел на обучението по зрително подпомагане – зрителна ефективност – е постигната, когато ученикът не само е усвоил заложените в програмата зрителни умения, но е изградил също навици за зрителна активност в обучението, всекидневието, семейната среда и професионалната подготовка. Добър резултат от обучението е достигнат, когато съчетава постигнатото равнище на зрителна ефективност с други сензорни канали за информация – брайл, релефни изображения, синтетична реч, компютърна грамотност и пр.

Маргарита Пеева

НАРУШЕНО ЗРЕНИЕ И СЛЕПОТА (ФАКТИ И ТЕНДЕНЦИИ)

(превод от английски)

Основни факти

- 285 милиона души по целия свят са с нарушено зрение: 39 милиона са слепи, а 246 милиона – със слабо зрение.
  - Около 90% от хората с нарушено зрение по света живеят в развиващите се страни.
  - В световен план, некоригирани грешки в рефракцията са основната причина за нарушенията на зрението; катарактата остава водещата причина за слепота в страните със средни и ниски доходи.
  - Броят на хората с нарушено зрение вследствие на заразни заболявания е намалял значително през последните 20 години.
  - 80% от всички нарушения на зрението могат да бъдат избегнати или излекувани.
-

Определения

Според Международната класификация на болестите (International Classification of Diseases) съществуват четири нива на зрително функциониране:

- нормално зрение
- средна степен на зрително увреждане
- тежко зрително увреждане
- слепота.

Зрителните увреждания от средна степен и тежките зрителни увреждания са обединени под наименованието “слабо зрение”. Слабото зрение и слепотата взети заедно представляват всички зрителни увреждания.

Причини за зрителните увреждания

По света главните причини за зрителните увреждания са:

- некоригирани грешки в рефракцията (миопия, хиперметропия или астигматизъм) – 43%
- катаракта – 33%
- глаукома – 2%.

Кой е в риск?

Приблизително 90% от хората със зрителни увреждания живеят в развиващите се страни.

Хора на възраст 50 и над 50 години

Около 65% от всички хора със зрителни увреждания са на 50-годишна възраст или по-възрастни, като се има предвид, че тази възрастова група обхваща около 20% от населението на света. С увеличаването на възрастното население в много страни повече хора ще бъдат в риск от зрителни увреждания, свързани с възрастта.

Деца под 15-годишна възраст

Приблизително 19 милиона деца са със зрителни увреждания. При 12 милиона от тях тези увреждания са настъпили вследствие на грешки в рефракцията – състояние, което лесно би могло да се диагностицира и коригира; 1.4 милиона са необратимо ослепели.

Промени в последните 20 години

Като цяло, зрителните увреждания по целия свят са намалели от началото на 90-те години. Това е така, въпреки застаряването на население в света. Този спад е резултат главно от намаляването на

зрителните увреждания вследствие на заразни заболявания, постигнато чрез съгласувани обществени действия в здравеопазването.

Реакцията на света за предотвратяване на слепотата

В световен план, 80% от всички зрителни увреждания могат да се предотвратят или излекуват. Сферите на напредък през последните 20 години включват:

- разработване на национални правителствени програми за превенция и контрол на зрителните увреждания
- все по-пълно интегриране на грижите за опазването на здравето на очите в първичните и вторичните системи на здравеопазване, като се акцентира върху предоставяне на общодостъпни, евтини и висококачествени услуги
- кампании за повишаване на осведомеността на обществото, включително и чрез академично обучение
- стабилни международни партньорства, с ангажименти от страна на частния сектор и гражданското общество.

Данните от последните 20 години показват, че има съществен напредък в превенцията и лечението на зрителни увреждания в много страни. Нещо повече, наблюдава се значително намаляване на слепотата вследствие на онхосерсиазис (заболяване, разпространено в части от Африка и тропическа Америка, предизвиквано от паразитен червей), като резултат от значителното ограничаване на това заболяване. Това се постига чрез успешни международни партньорства.

Особено големи постижения имат Гана и Мароко: двете страни докладват за елиминирането на трахомата (респективно през 2010 и 2007 г.). През последното десетилетие Бразилия предоставя грижи за очите чрез националната система за социално осигуряване. От 2009 г. Китай е

инвестирала над 100 милиона долара в операции на катаракта. В Оман през последното десетилетие здравните грижи за очите са изцяло интегрирани в системата за основно здравеопазване, а от 1995 г. в Индия са достъпни фондове за здравни грижи за очите за най-бедните на регионално ниво.

Реакцията на Световната здравна организация

СЗО координира международните усилия за намаляване на зрителните увреждания.

Нейната роля е да:

- развива политики и стратегии за превенция на слепотата
- осигурява техническа помощ на държавите-членки и партньорите им
- контролира и оценява програмите
- координира интернационалните партньорства.

През 2009 г. Световната здравна асамблея (the World Health Assembly) одобри План за действие за превенция на слепотата и зрителните увреждания 2009-2013 – пътна карта за държавите-членки, секретариата на СЗО и международните партньори.

СЗО работи за задълбочаване на националните усилия за елиминиране на предотвратимата слепота, за подпомагане на националните здравни организации при лечението на очни заболявания, за разширяване на достъпа до грижи за опазване на очното здраве и за засилване на рехабилитацията на хора с остатъчно зрение. Особено важен фокус е организирането и укрепването на системите за здравеопазване.

СЗО оглавява международен алианс на правителствата, частния сектор и организациите на гражданското общество, с цел до 2020 година да елиминира трахомата, причиняваща слепота навсякъде по света.

През последните десет години СЗО работи с Международната агенция за превенция на слепотата в рамките на глобалната инициатива „Зрение 2020: правото да виждаш”.

От 2004 г. СЗО, в партньорство с Лайънс клуб интърнешънъл, е създадала глобална мрежа от 35 центъра за детска слепота в 30 страни, целяща опазване, възстановяване и рехабилитация на зрението на децата.

В отговор на нарастващото бреме на хроничните очни заболявания сега СЗО развива политики и насоки за диабетна ретинопатия, глаукома, дегенерация на макулата, свързана с възрастта, и грешки при рефракцията.

Накрая, в подкрепа на всеобхватните системи за опазване здравето на очите, СЗО предоставя епидемиологична и здравно-техническа помощ на своите държави-членки.

Международна здравна организация

Fact Sheet, N° 282, June 2012

„ДИАЛОГ В ТЪМНОТО” ДВИЖЕНИЕ ОТВЪД ВИДИМОТО

(превод от английски)

ИДЕЯТА

Социалното включване на хората с увреждания и неравните шансове за еднакви условия в сферата на образованието, професията и придвижването са основно предизвикателство по света. Решаващ фактор също така е засилващото се недоверие и сивът на комуникацията на всички нива, което води до предубеждения и нарушаване на социалния и бизнес механизми. Шестстотин и десет милиона души по света са регистрирани като хора с увреждания, да не споменаваме милионите, които не са регистрирани. От тях 2/3 живеят в развиващите се страни.

Взаимоотношенията между хората със и хората без увреждания често се препятстват от стереотипи, страхове и предубеждения. Степента на разбиране, подкрепа и достъп до образование, информация, работа и т. н. варира в различните страни. Дори в развитите страни, като Германия например, само около 15% имат работа. Преобладаващото схващане, че „хората с увреждания не струват толкова, колкото другите”, води до дискриминация и маргинализация на хората с увреждания, в това число и на хората със зрителни увреждания, по целия свят. Комуникацията с хората със зрителни и други увреждания все още се доминира от съжаление и благотворителност и се фокусира главно върху дефицитите от увреждането. Липсва разбиране за потенциала, който може да произлезе от дадено увреждане, както и на факта, че хората с увреждания „страдат” много повече от пренебрежението и неинформираността на „нормалните”, отколкото от самото физическо увреждане.

Андреас Хайнеке смята, че необикновените и силни емоции, които представляват предизвикателство за мозъка, не само оказват дълготраен ефект върху хората, но и усъвършенстват качеството на човешките взаимоотношения. От тази идея се заражда концепцията на „Диалог в тъмното”, в чиято основа лежи трудът „Принципите на диалога” на германския философ от еврейски произход Мартин Бубер, който заявява, че „единственият начин за учене е среща лице в лице”.

„Диалог в тъмното” възприема като изходна точка идеите и невизуалните възприятия на зрително затруднените с цел да открие невидимото във и навсякъде около нас. „Диалог в тъмното” със сигурност не е една обикновена изложба или бизнес семинар. По-скоро това е платформа за комуникация и обмяна на информация отблизо между различни култури, която провокира промяна на начина на възприемане.

КОНЦЕПЦИЯТА

Изложба

Посетителите са придружавани от незрящи екскурзоводи на малки групи през специално конструирана и напълно затъмнена изложба, където звуците, вятърът, температурите и текстурата предават характеристиките на околната среда от ежедневието, например в парка, в кафенето и т. н. В тъмнината ежедневиите ритуали придобиват нови измерения. Имаме смяна на ролите: виждащите хора са откъснати от познатата им среда, като остават без сетивото, на което най-много разчитат – зрението. Незрящи хора ги развеждат, дават им сигурност и чувство за ориентация, като ги въвеждат в един свят без образи. Слепите и слабовиждащите екскурзоводи карат посетителите да прогледнат в тъмнината, за да им покажат, че техният свят не е по-беден, а просто различен.

Бизнес семинар

В бизнес семинара на „Диалог в тъмното” участниците разчитат на зрително затруднени инструктори да ги ръководят в пълна тъмнина в рамките на два часа. Участниците постепенно започват да придобиват смелост, споделят помежду си и се грижат един за друг, а също изработват стратегии за съвместно разрешаване на обикновени проблеми.

Комуникация и коопериране са основните средства за постигане на успех. След това участниците се извеждат от тъмнината за едночасов размисъл и обсъждане на прехода от безпомощността към придобиването на сила. Научават се ефективно да използват скрити усещания и започват да се замислят по-задълбочено върху способностите и неспособностите (уврежданията).

ЕФЕКТЪТ

Изложба

От своето начало през 1988 г. изложбата „Диалог в тъмното” се представя в повече от 30 страни, в над 160 града в Европа, Азия и Америка. 6.5 милиона посетители от целия свят са преживели усещанията на „Диалог в тъмното”, 6000 незряци служители са намерили работа и себеутвърждаване чрез „Диалог в тъмното”.

„Диалог в тъмното” успя да достигне широката общественост, получи голямо внимание от страна на международните медии и създаде много нови работни места за хора от различни групи в неравностойно положение.

Чрез размяната на ролите - незрящият екскурзовод може да „вижда” в тъмнината, а посетителите са „слепи” – се постига много по-силно емоционално въздействие. Посетителите изживяват неща, които ги карат да се замислят, социалните граници намаляват, пренебрежението се

превръща в откритост и интерес към личността, съжалението се превръща в уважение.

Личното преживяване в „Диалог в тъмното” се запомня завинаги от милионите хора, които са го изпитали. То променя нагласата на обществото по отношение на уврежданията и различията и засилва толерантното отношение към „другостта”.

„Диалог в тъмното” цели социална интеграция на незрящите и другите маргинализирани общности като им предлага:

- терен за изява на уменията, потенциала и личността
- възможност за засилване на увереността в себе си чрез предизвикателствата на работата
- независимост чрез лично изработена заплата.

Хилядите коментари в книгата за гости отразяват впечатленията, които изложбата оставя у посетителите – те са развълнувани от преживяванията и са позитивно впечатлени от екскурзководите. Резултатите от проучвания, проведени с посетители на „Диалог в тъмното”, показват, че 96% от тях смятат, че изложбата е „от огромно значение за обществото”; 80% споделят убеждението си, че посещението на изложбата способства за засилване на позитивното отношение спрямо хората с увреждания като цяло, а не само към незрящите; 98% от посетителите горещо биха препоръчали на свои приятели да посетят изложбата.

Бизнес семинар

В бизнес семинарите на „Диалог в тъмното” затъмнената среда принуждава участниците да се справят с липсата на ключово сетиво – зрението. Преоткриването на другите сетива ги прави по-чувствителни към нови аспекти на силата и възприятията на личността. Слушането и

говореното стават жизнено важни, тъй като в тази среда онези, които не комуникират спират да съществуват.

Досега такива семинари са проведени в повече от 15 страни от Европа, Азия, Африка и Америка. През 2010 г. повече от 9000 души взеха участие в петстотинте бизнес семинара, които бяха организирани от „Диалог в тъмното” по повод на различни събития по света. Чрез трите етапа на непосредствено въздействие – от събуждане на импулса за размисъл, изработване на механизъм за справяне с непозната ситуация до провокиране на вдъхновение за промяна – бизнес семинарите на „Диалог в тъмното” оставят дълготрайно впечатление за повишено съзнание.

Участниците размишляват за себе си и за отношенията си с другите, което формира основата на засилена интра- и интерперсонална интелигентност. От една страна, това се осъществява чрез подхранването на самоосъзнаването и засилването на чувствителността към собствените емоции и ефективни мерки за справяне с тях. От друга страна, бизнес семинарите на „Диалог в тъмното” карат участниците да се обърнат към тяхната социална среда, за да се справят със ситуацията и да развият нагласа на откритост, както и на доверие и съчувствие към другите.

Проучване въз основа на анализа на повече от 300 анкети и 20 интервюта разкрива, че участниците са:

- инспирирани да променят начина си на общуване с другите и да следват подход на съвместни действия и коопериране (43%)
- по-чувствителни по отношение на себеосъзнаването и по-целеустремени и уверени в себе си при досег с нова, непозната среда (30%)
- окуражени да развият доверие и съчувствие, както и да приемат по-освободено своята социална среда (28%).

Трима от всеки четирима участници споделят, че са получили уроци за засилено себепознаване, съзнание за проблемите на комуникацията и по-голяма непосредственост и откритост с другите.

Много участници чувстват, че тези уроци са се закотвили в подсъзнанието им или са станали част от тяхното цялостно поведение.

Един от участниците обобщава преживяванията си от бизнес семинарите по следния начин: ”Човек научава много, за кратко време, по завладяващ начин, в необикновена обстановка”.

ОСНОВАТЕЛЯТ

Д-р Андреас Хайнеке е хоноруван професор по социален бизнес в EBS Business School и изтъкнат социален предприемач.

Източник: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs282/en/>